

יתרו- עובדין דחול

רמב"ן שמות פרשת יתרו פרק כ פסוק ח

טעם לקדשו - שיהא זכרוננו בו להיות קדוש בעינינו, כמו שאמר וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכוּבד (ישעיה נח יג). והטעם, שתהא השביתה בעינינו בעבור שהוא יום קדוש, להפנות בו מעסקי המחשבות והבלי הזמנים, ולתת בו עונג לנפשינו בדרכי ה', וללכת אל החכמים ואל הנביאים לשמוע דברי ה', כמו שנאמר (מ"ב ד כג) מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת, שהיה דרכם כן, וכך אמרו רז"ל (ר"ה טז א) מכלל דבחדש ושבת בעי למיזל. וזה טעם שביתת הבהמה, שלא תהא בלבנו מחשבה עליה:

שבת קמג: תנן חבית שנשברה מצילין ... ובלבד שלא יספוג. גמ': תנא לא יספוג ביין ולא יטפח בשמן שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. ת"ר נתפזרו לו פירות בחצר מלקט על יד על יד ואוכל אבל לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, ע"כ.

רש"י

"ובלבד שלא יספוג - שלא ישים ספוג במקום היין לחזור ולהטיפו בכלי גזירה שמא יסחוט".
"ויטפח - מכניס בו כפו והשמן נדבק בה ומקנחו בשפת הכלי ואסרוה משום עובדין דחול".

שבת קמז: ת"ר סכין וממשמשיין בבני מעיים בשבת ובלבד שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. היכי עביד רבי חמא בר חנינא אמר סך ואחר כך ממשמש רבי יוחנן אמר סך וממשמש בבת אחת, ע"כ.

שבת קלז: ר"א אומר תולין את המשמרת ביום טוב ונותנין לתלויה בשבת. וחכ"א אין תולין את המשמרת ביום טוב ואין נותנין לתלויה בשבת אבל נותנין לתלויה ביום טוב, ע"כ.

קלח. אלא אמר אביי מדרבנן היא שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, ע"כ.

רש"י

"קאסרי לה חכמים דמתניתין דלא שבקינן ליה למיתליה למיעבד עובדא דחול".

רש"י קלט: ד"ה מערים, "מערים אדם על המשמרת ביום טוב - לרבנן דאמרי אין תולין את המשמרת ביום טוב ואוקימנא דטעמא לאו משום אהל אלא משום עובדא דחול מערים ותולה אותה לצורך רמונים דלאו עובדין דחול נינהו ומסנן בה שמרים הואיל ונתלית דהא אמרינן נותנין לתלויה ביום טוב".

רמב"ן שם

"ולי נראה דאביי משום אהל עראי אסר לה ומשום דא"ל רב יוסף חייב חטאת אמר איהו דליכא אלא שבות בעלמא דהיינו עובדין דחול והיינו מתניתא דאביי דתני משמרת בהדי כילה דמשום אהל עראי".

ריטב"א (סוכה מב: ד"ה ושאר כל הימים)

"שאע"פ שבטול בית המדרש והכנסת אורחים מצות גדולות לא התירו מפני מצות אלו אלא טלטול היתר בדבר שאין בו אלא משום עובדין דחול, כדתנן מפנין אפילו ארבעה וחמשה קופות מפני האורחים וביטול בית המדרש, ותנן (שבת קנז). מדבריהם למדנו שמודדין ופוקקין בשבת".

שו"ת הרמב"ם (מהדורת בלאו סי' ש"ו)

"והנה למדת שהאיסור מדרבנן הוא תליית המשמרת לפי שהמשמרת עושה מלאכה וחייב סקילה לפיכך אסור תלייתה ודכוותא אמרינן שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול אבל תליית הכוז והמצנפת וכיוצא בהן מותר לפי שאין עושין בהן מלאכה שחייבין עליה סקילה ולא אמרינן כפי הני שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחולה אם כן לא יאכל כדרך שהוא אוכל בחול ולא יסב כדרך שהוא מיסב בחול זה דבר ברור הוא למבין שאין אתה מוצא לעולם דברים שאסרו חכמים משום שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול אלא דברים שאפשר שירגילו למלאכה כגון מי שנשברה לו חבית של יין לא יספג ביין או יטפיה בשמן שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחולו שאם תתיר לו שמא יבא לידי סחיטה. נתפזרו לו פירות בחצרו לא יתן לתוך הסל או לתוך הקופא שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול שאם תתיר לו שמא יבא לידי עמור. וכן בתליית המשמרת שמא יבא לשמורז אבל תליית הכוז והמצנפת וכיוצא בהן מותר ולא אסרוהו חכמים שאין שם דבר לחוש שמא יעשה וכו'".

לגבי תליית משמרת כתב (פכ"א הי"ז), "וכן אסור לתלות את המשמרת כדרך שהוא עושה בחול שמא יבא לשמר". לגבי מוללין מליליות כתב (פכ"א הי"ט), "וקוטם ואוכל בראשי אצבעותיו אבל לא בידו הרבה שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ויבא לדוק". לגבי ספיגת יין בסוגיין כתב (פכ"ב הי"ז) דאסור שמא יבוא לידי סחיטה. לגבי נתפזרו לו פירות בסוגיין כתב (פכ"א הי"א), "לפיכך מי שנתפזרו לו פירות בחצרו מלקט על יד על יד ואוכל אבל לא יתן לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה כדרך שהוא עושה בחול שאם יעשה כדרך שהוא עושה בחול שמא יכבשם בידו בתוך הקופה ויבא לידי עימור".

(פכ"א ה"ג), "אין סכין את הקרקע ואפילו היה רצוף באבנים ואין נופחין אותו ואין מדיחין אותו אפילו ביום טוב כל שכן בשבת, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ויבא להשוות גומות בזמן שהוא עושה כן במקום שאינו רצוף"

(פכ"א הכ"ח), "סכין וממששין בבני מעים בשבת והוא שיסוך וימשמש בבת אחת כדי שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול"

רמב"ן ויקרא פרשת אמור פרק כג פסוק כג

אבל לא נתברר לי זה, שאם תאמר שהוא אסמכתא מה טעם שיאמרו בלשון הזה, כי "שבות" בלשונם נאמר לעולם על של דבריהם, והאיך יתכן לומר דברים שהן אסורין משום שבות של דבריהם מנין שיהו אסורין מן הכתוב, ודרך האסמכתות לשנות שהם מן התורה לא שיאמרו דבר זה שהוא מדברי סופרים מנין מן התורה, אבל היה לו לומר דברים שאינן מלאכה מנין תלמוד לומר שבתון. ונראה לי שהמדרש הזה לומר שנצטוינו מן התורה להיות לנו מנוחה ב"ט אפילו מדברים שאינן מלאכה, לא שיטרח כל היום למדוד התבואות ולשקול הפירות והמתנות ולמלא החביות יין, ולפנות הכלים וגם האבנים מבית לבית וממקום למקום, ואם היתה עיר מוקפת חומה ודלתות נעולות בלילה יהיו עומסים על החמורים ואף יין וענבים ותאנים וכל משא יביאו ב"ט ויהיה השוק מלא לכל מקח וממכר, ותהיה החנות פתוחה והחנוני מקיף והשלחנים על שלחנם והזהובים לפנייהם, ויהיו הפועלים משכימין למלאכתן ומשכירין עצמם כחול לדברים אלו וכיוצא בהן, והותרו הימים הטובים האלו ואפילו השבת עצמה שבכל זה אין בהם משום מלאכה, לכך אמרה תורה "שבתון" שיהיה יום שבייתה ומנוחה לא יום טורח. וזהו פירוש טוב ויפה

חידושי הר"ן (מיוחס לו) מסכת שבת דף קנה עמוד ב

מתני' אין אובסין את הגמל וכו'. פ' משום טירחא יתירא ומשום דמיחזי כעובדין דחול שכן דרך הטייעין ההולכים במדברות ואין מצוי להם מקום לקנות מספוא לגמליהם ואובסין אותן ביישוב כשיעור אוכלם לשלשה ימים או לד' ימים:

חידושי הריטב"א מסכת שבת דף קכו עמוד ב

מתני' מפנין ארבע או חמש קופות. פ' אם צריך למקומם להושיב שם האורחים בסעודה או תלמידים לדרשא ואין לו מקום אחר להושיבם אלא זה, ולא התירו אלא דבר הניטל כגון תבואה או תבן שיהא ראוי למאכל בהמה או דבר הראוי למאכל אדם, אבל דבר שאינו ראוי כלל אסור כדקתני אבל לא את הטבל וכו', ואיכא למידק אם כן מה התירו מפני הכנסת אורחים וביטול בית המדרש דאפי' בלא הכנסת אורחים שרי, וי"ל דהתירו עובדין דחול וטירחא יתירה

ערוך השולחן אורח חיים סימן שלג

סעיף ד

והטור והש"ע כתבו וכיצד מפנהו אם היה האוצר גדול מפנה ממנו חמשה קופות לא היה בו אלא חמשה קופות מפנה מהם ארבעה אבל כולו לא יפנה שמא יבא להשוות גומות עכ"ל ויש אוקימתא כזו בגמ' שם והרמב"ם פסק כאוקימתא אחרת וכמה שיעור קופה איתא בירושלמי של ג' סאין ע"ש שכל קופה מחזקת ג' סאין וכתבו דאע"ג דלדבר הרשות אסור להתחיל את האוצר משום טירחא מ"מ אם התחיל לפנות מבעוד יום מותר לפנות בשבת גם לדבר הרשות [ב"י ומג"א] ויש מי שחולק בזה דבשלמא אם היה האיסור משום מוקצה שייך לחלק בין התחיל מבעוד יום ללא התחיל אבל איזה ענין הוא לטירחא דאטו כשהתחיל מבעוד יום ליכא טירחא [ט"ז] ולענ"ד נראה כדעיה ראשונה דאטו טירחא אסורה בשבת ואם ישא שלחן כבד האם ליכא טירחא אלא דהענין הוא דאע"ג דלית לן מוקצה מ"מ הא מובדל הוא מזה ואין להתחיל בדבר המובדל כשיש טירחא אבל כשהתחיל מבעוד יום אין זה דבר המובדל והוה ככל הטרחות שבבית

ערוך השולחן אורח חיים סימן שטו ס"ק י"ד

משמרת שתולין אותה על כלי לתת בה שמרים לסננן ומותחין פיה לכל צד חשיב אהל ואסור לנטותה ולמותחה אם היתה תלויה עם השמרים מבעוד יום ואע"ג דכבר נתבאר דגג בלא מחיצות לאו אהל ולכן מותר לתלות כד ביתד מ"מ במשמרת אסרו מדרבנן שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול [גמ' קל"ח]. **כדי שלא לזלזל בשבת** ודוקא שמרים אסרו ליתן בה אבל תולין אותה ליתן בה פירות או שארי דברים וכן לסנן שם יין ומים צולוין שמותר לסננן בשבת דאין בזה זלזול כמו בשמרים:

שו"ת באר משה (שטרן) חלק א סימן לב

ח) התוס' (שבת קכ"ו ב' ד"ה ומדבריהן) כתבו דעד כאן אמרו בש"ס לחלק בין מדידה דמצוה ובין מדידה של רשות אלא לפי דמדידה לא הוי איסור כל כך בשבת אלא משום דהוי כעובדא דחול אבל בפקק החלון אם הוי אסור משום תוספות אהל דדמי לבנין אז גם פקק החלון של מצוה היה אסור ואם פקק חלון של מצוה שרי אז גם של רשות שרי (ועיין היטב במג"א סי' ש"ג ס"ק א' במה שחולק על תשו' מהר"י הלוי מדברי התוס' אלו ועיי"ש במחצ"ה ביאור דבריו באופן מאוד נעלה). כאן גילו רבותינו דעתם דעת תורה שכל ענין שיש בו קצת זילותא דשבת אסור משום עובדא דחול (וראה באות דלקמן בסמוך). ועפי"ז תבין תשובת רבה בר הונא (בסוף מס' שבת דף קנ"ז ע"ב) לעולא המפליא פלאות לפום רהיטה וגם תבין למה הוכפלו תוס' (שם סוף מס' שבת) דבריהם (שבדף קכ"ו הנ"ל) שלא לצורך כלל, אבל לפי זה תבין עומק דבריהם וקצרתו וסמכתי על המעיין. וראה גם במג"א (סי' שי"ד סקי"ד) בשם המרדכי שהמבקע

עצים לחתיכות גדולות אסור משום עובדא דחול עיי"ש והיינו דאיכא זילותא דשבת. וכ"כ בתוס' (שבת קכ"ז א' ד"ה של כד').

ט) הרדב"ז (ח"ו סי' ב' אלפים קס"ג) נשאל אי שרי לצאת במקל בשבת ויו"ט במקום שיש עירוב במקום טיט. והשיב לאסור שלא יעשה "כדרך שהוא עושה בחול", היינו עובדין דחול. וזה כדעת המג"א (סי' ש"א סקכ"ז) שאוסר לצאת במקל אפילו במקום שיש עירוב משום זילותא דשבת והיינו עובדין דחול. רק המג"א מתיר לאיש מכובד הנושא לכבוד ומהרדב"ז משמע דאסור לכל, ודבריו לגמרי היפך דברי האלי' רבה (שם אות לו) שמיקל ביו"ט לכל אדם והרדב"ז אוסר לכל אדם אפי' ביו"ט. וכלישנא דהרדב"ז כתב רש"י (ביצה כ"ה ב') אין הסומא יוצא במקלו, ופרש"י דהוי "דרך חול" ואיכא זילותא דיום טוב". וכ"כ המאירי (בבית הבחירה ביצה כ"ה ב' ד"ה אין הסומא) ועיין ר"ן (רפ"ד דביצה הובא בב"י או"ח סי' שכ"ג ד"ה המביא כדי יין). ועיין בשטמ"ק (ביצה י"א א') למה ב"ש אוסרים העלי לקצב עליו בשר. ובפרש"י (ביצה י"ג ב' ד"ה כיצד מולל) ותוס' (שם י"ד א' ד"ה איכא) ורשב"א (שם ד"ה ירושלמי רבי ירמיה) ובח"י המאירי (שם ד"ה ונמצא לפי) ובח"י הרא"ה (ביצה י"ד ב' ד"ה רג"א) דר' גמליאל מתיר אף מדיח ושולה אע"ג דהוי עובדין דחול. ומסתברא דהחכמים אוסרין משום "עובדין דחול". ועיין בביאורי (ביצה י"ד ב') על ספר "שיטה לא נודע למי" שהבאתי שם דברי הרא"ה אלו ופרשתי תיבת "אף" מדיח שולה שאמר ר' גמליאל. וכן פ"ה הרא"ה (שם ד"ה תנא) לאסור לשלוח דורן בשורה דמחזי כעובדין דחול

שו"ת באר משה (שטרן) חלק א סימן לב

עוד נשאלתי מאחד מבע"ב שלי אם שרי לאשתו לזרוק בגדים המלוכלכים של הילדים הקטנים ביום השבת לתוך מכונה של כביסה (וואשינג מאשין בלע"ז) שאין בו מים כלל, כי לפני השבת מושכת מהמכונה ע"י החשמל כל המים והמכונה נקי לגמרי. ובחול עושה כן כי בזה ניצל הבית מהריח הקשה של בגדים אלו, וכן מהאי טעמא רצונה לעשות כן בשבת אי שרי או לא. ואמרתי בלבי דמשום הכנה אין לאסור מאחר שכוונתה טובה ונכונה להציל הבית ביום השבת מריח לא טוב כל היום. גם מטעמא דעובדין דחול ליכא לפי המקורות שהבאתי עד עתה, ובודאי באופן שהמכונה איננה מקושרת להחשמל כי לפני שבת מושכת חוטי החשמל מנקבי החשמל, אינני רואה בעיני ואינני מבין בלבי שום דמיון לכל המקומות הנ"ל להחמיר משום עובדין דחול. אבל מורא עלה על ראשי להקל משום מראית עין שאפילו בחדרי חדרים אסור (ראה סי' ש"א סעי' מ"ה ובמג"א סק"ו ושאר אחרונים בזה), אבל גם מחמת זה לא ראיתי לאסור דהלא רק דבר שדרך לעשות ברה"ר ואסור משום מראית עין ברה"ר אסרו גם בחדרי חדרים אבל דברים שעושים תמיד בחדרי חדרים על זה לא גזרו משום מראית עין כמפורש בביצה (בתוס' כ"ט ב' ד"ה המביא ומה שכ' שם קמוח"ז הח"ס) ולכן לא אמרתי איסור בדבר ודעתי נוטה להיתר וכן השבתי להקל.

שו"ת ציץ אליעזר חלק ג סימן טז פרק יא

אוושא מילתא ועובדין דחול.

בכלל. אפילו אי לו היה מציאות לסדר שלא יעברו בשבת ויו"ט על שום אחד מהאיסורים הנ"ל שהארכנו עד כה, כגון אי לו היו יכולים לסדר לוותר בכלל על שימוש של מיקרופון בשבת, אלא להכין את התכניות על לוחות גרמופן מבעוד יום ולשדר אותם בזמן הדרוש על ידי גרמופן אטומטי שמכוון על ידי שעון אטומטי מלפני שבת בלי שכן אדם יעשה שום פעולה בשבת. כמו שראיתי הצעה כזאת בדו"ח של המהנדס מר ישראל מאיר במקרה שקיימת תחנת רדיו שעובדת אוטומטית, אעפ"כ היה ג"כ מקום גדול לדון לאסור השמעת התכניות משום אוושא מילתא ועובדין דחול, מכיון שבדרך כלל כידוע, במקום הזה של האולפן והמשדר על כל סידורי השידור כפי שנעשים בכל ימות החול, נעשים ונסדרים על ידי מלאכות האסורות בשבת, וא"כ איכא מתוך כך בהמשכת סידור כזה בשבת, אף אי לו היו יכולים לסדר מבלי שיעברו על מלאכות האסורות, משום זילותא דשבת ויו"ט, והרבה מצינו בחז"ל שחששו משום

אוּשָׁא מִלְתָּא וּזִילוּתָא, עֵינָן בְּבִיצָה ד' י"ד ע"ב וּבד' כ"ה ע"ב, וּבספרי שו"ת צִיץ אֲלִיעֶזֶר ח"א סִימָן כ"א אוֹת כ"ו, וְכֵן עֵינָן בְּאו"ח (סִימָן רנ"ב סעי' ה') גְּבִי רִיחִים שֶׁל מִים.

וְאֵינָן לִזְהָ שֵׁיכּוֹת לְכֻלָּל הַמְּקוּבֵּל שְׁאֵינָן לָנוּ לְגִזְרוֹר גְּזִירוֹת מִדַּעְתָּנוּ, וְאֵינָן מוֹסִיפִין עַל הַגְּזִירָה, כִּי בְּכַגּוֹן דָּא מְצִינּוּ הַרְבֵּה בְּדַבְרֵי הַפּוֹסְקִים שְׁגִזְרוּ מִשּׁוּם זִילוּתָא דְשִׁבְתָּא וְעוֹבְדֵינָן דְּחֹל בְּגוֹנִים שׁוֹנִים, וְכֵן בְּכַגּוֹן זֶה תְּלוּי הַדְּבָר בְּמָה שְׁבַגְלוּי וּבְמִצִּיאוֹת, וּמִשּׁוּם כֵּךְ מָה שְׁמְצִינּוּ בְּחִז"ל שְׁאִסְרוּ בְּמִיחְזֵי כְּעוֹבְדֵינָן דְּחֹל, מְצִינּוּ גַם בְּדַבְרֵי הַפּוֹסְקִים שְׁדִימוּ מִתּוֹךְ כֵּךְ לְאִסּוֹר כְּמָה דְּבָרִים אַע"פ שְׁאִינָם נוֹגְעִים בְּעַסְק מְלָאכָה כְּלָל, עֵינָן בְּמַחְזִיק בְּרַכָּה או"ח (סִימָן תַּקכ"ב), וְכֵן בְּשו"ת שְׁאִילַת יַעֲב"ץ ח"א (סִימָן מ"א) בְּאַרְיִכוֹת מְזֵה, וְעוֹד.

אַלֵּא שְׁבִמְקוֹם הַכְּרָח וְצוֹרֵךְ רַב יֵשׁ לְדוֹן לְהַקְל בְּזֵה, עֵי"שׁ בְּרַמ"א /או"ח/ (בְּסִי' רנ"ב סעי' ה'), וּבְשׁו"ע הַגְּרַש"ז סעי' ט' וּבְקו"א אוֹת י"ג, וְכֵן עֵינָן בְּשׁו"ע /או"ח/ (סִימָן רמ"ד סעי' ו') וּבְשׁו"ע הַגְּרַש"ז סעי' כ"א, וּבְעֶרְוֶךְ הַשְּׁלַחַן (בְּסִי' רנ"ב סעי' ח') שְׁכּוֹתֵב שְׁרׁוּב הַפּוֹסְקִים הַכְּרִיעוּ כְּמָאן דְּמִתִּיר, וְלִכְתַּחֲלִילָה יֵשׁ לְנַהוּג אִיסּוֹר בְּכֻלּ מְקוֹם שִׁישׁ לְחוּשׁ לְהַשְׁמַעַת קוֹל, מִיְהוּ בְּמְקוֹם פְּסִידָא יֵשׁ לְהַקְל דְּכֵן עֵיקַר לְדִינָא, עֵי"שׁ וּבְסִי' רמ"ד סעי' כ', וְיֵשׁ לְהַאַרִיךְ.

שיך זו נושא את עלמו דהוא רק חפץ כשאר חפץ דעלמא וא"כ כמוליק את העגלה וודאי מוליק חפץ מרשות לרשות ומעביר ד' חמות ברכ"ר או ככרמלית ופשוט דאף שאינו מגביה אותה לגמרי מ"מ בוי כמו הולאה ממש כיון שדרכו להוליך אותה ע"י אופן זה ע"י גרידה והזרקה חייב משום מעביר וכן הגורר דבר שדרכו בגרידה. וגם פשוט דכעגלה אינה בטילה לגבי האדם כמו כמלבוש של האדם דדווקא כמלבוש בטל לגבי האדם והמוליק אדם חי מלבוש בצגדיו פטור אף על המלביש משום דחי נושא את עלמו והמלבושים מעשים עפלים ובעלים אליו כיון דכל האדם דרכו להיות מלבוש אבל עגלה אינה בטילה לגבי האדם כמו האדם דלוי בטל לגבי האדם כמבואר ברמב"ם דפי ח"י מהלכות שבת לכן נראה פשוט דבמקום שאין העיר מעורבת יש לאסור משום הולאה:

ראף ע"י עכו"ם שיגרור את העגלה נראה לעג"ד דאין להתיר כגם דהי מקום לומר כיון דמ"מ סוגין דעלמא דרכ"ר שלנו אין זיין אלא ככרמלית וא"כ ע"י עכו"ם הוי רק שבת דשבת וסוגיין דעלמא להתיר שבת דשבת במקום מלוא. וכתב משכ"ח דלענין להוליכו לביהכ"ס להתפלל בשעת ושלמות קדיש וקדושה בוי מקום מלוא וחי לכאורה מקום להתיר. אך מ"מ לא י"ל להתיר משום דהא דשבת דשבת במקום מלוא מותר לאו כ"ע מודו ד"י וכמבואר בא"ח סי' ש"ז. וגם הרי המג"א כתב דלאו כל המליה שווין הם ואין לך אלא במקום שאמרו חכמים להתיר. וכיון דדבר זה להוליכו לביהכ"ס פרום גדול הוא ויש מקום עפי לנשא שיבואו להוליכו גם למקומות אחרים דלאו מלוא הוא וגם כבר כתבתי לעיל דלאו דבר ברור הוא לתפוס ולומר דצ"ע ל"כ רח"ר והוי רק כרמלית דלאו כ"ע מודו דבעי שיכיר דוקא סי' רבוא דזקתין זו לענין שיכיר רח"ר מבי"ח מכל ה"ן עממי נלע"ד שאין להתיר להוליכו בשבת בעיר שאינה מעורבת אפילו ע"י עכו"ם אלא במקום שיש עירוב וכן ביו"ט נלע"ד בפשיטות להתיר ואינו יודע זו שום איסור. וראיתי בשו"ת ממחברי זמנינו בשו"ת שאילה יעקב סי' מ"ה ובשו"ת פני מבין סי' ע"א לענין לנשוא ע"י עגלות שנקראים "בזיקלמן" שנתחדשו בזמנינו שהאדם יושב עליה והוא בעלמו מגלגל ברגליו. ועי"ן בזיקלמן מתגלגל והולך במהירות ומוליק את האדם עמו מבר שמקלם מהם רואים לאסור בשבת משום עוודין דחול. ואי משום הא אין האיסור ברור לי כי עפ"י הסברה לא ידעתי מאי עובדא דחול שייך בזה וגם אין לנו לחדש גזירות ואסורים מדעתנו אבל פשוט אללי דגם בזיקלמן יש משום איסור הולאה דהאדם עלמו שיושב על בזיקלמן הוא מוליכו ברגליו ומעבירו מרשות לרשות וכיון שדרך של בזיקלמן הוא כך להוליך אותו ברגליו ע"י מה שיושב עליו ומענע אותו ברגליו בוי בזה מוליק אותו דכרכו והלעג"ד כתבתי. כנני בזה יודו דו"ש וש"ח.

עממיהאלי י"ו תרע"ב לפ"ק.

שמעון גרינפעלד

סימן יד.

לכבוד ידידי הר"ג וכו'

מ"ה אשר אנשיל דהגרייזי ג"י

אב"ד בקה"י בדיעבדי ע"א.

אחודשה"ט הגיעני מתכנן דברך איש אחד שעפ"י נימוסי המדינה נלקח לצבא אולם עדיין לא קראוהו ולפי כנראה והנשמע יעלה בגורל עליו לקרותו בחודש בסמוך, ומובן שכאשר יקראוהו וילך שמה יחי מוכרה שם לחלל שבת ולאכול נ"מ מפני פק"י. והוא איש כ"ל יש יכולת בידו לפעול ש"ן לעבוד בפאצריק שפושם שמה כלי זיין של המלך ואז לא יאסר לילך למקום מערכת המלחמה. אך אם ישעב כן אזי כחי שיכיר בידו

מעלה שלא יאסר לאכול נ"מ ימן כי הפאצריק הוא במקום הישוב שפ"ים שמה בני ישראל. אך יחי חסרון שיאסר חוקף לחלל שבת. ועתה נפשו בשאלתו כמה יבחר יותר אם צבליכה לעבוד בפאצריק למען ירויה שלא יאסר עכ"פ לאכול נ"מ או להיות בשו"ת ואז ממילא כשיגיע הזמן יקחו אותו על שדי מערכת המלחמה כי יש מקום לומר שיכיר אז אנוס על הכל ואקדומי רפענותא לא מקדמין כי אפשר שיצויר השי"ח שבמלכים ישאו שלום זה עם זה וגזירה עבירה דבעלה ואז לא יאסר לבוא ליד שום איסור. זה הוא חורף שאלתו:

והנלע"ד בזה דאי לא ה"י לנו רק הסברה של להקל מעליו האיסור של אכילת נ"מ בלבוש עפ"י העבודה בפאצריק ינאל מזה משא"כ אם יוכרח לילך למערכת המלחמה יחי מוכרה לאכול גם נ"מ. הגם דגם בזה ה"י לכאורה מקום להסתפק עפ"י מה דנפסק בש"ס א"ח סי' שכ"ח עפ"י י"ד דניש חולה מסוכן בשבת שצריך לאכול בשר ויש כאן רק בשר צבילת או עריפה או דישחטו צבורו בשבת אף דחילול שבת חמור מאיסור אכילת נ"מ ע"י מותר לשחוט עבור החולה כדי שיאכל דבר הכשר וכו' ונ"ל מתוך דברי הרא"ש ובר"ן צ"ח דיומא צמויא דהקל הקל תהלה וס' נמלאו כמה עממים לדבר אי משום דבאכילת צבילה עובר על כל כזית וכזית משא"כ בשחיטה בשבת כמש"כ בר"ן. אי משום דשמה יקין החולה באכילת איסור ויפרוש ויסתכן כמש"כ הרא"ש עיין בש"ע החניף עפ"י פ"ז. אי לכאורה כחי נמי ה"י לנו לומר דכדי שלא יבוא אח"כ ליד אכילת נ"מ ה"י לאוי לבחור דבר שלא יאסר לבוא לידו כך אף שיאסר לחלל שבת במקום [ו"ל עוד ליתן טעם לכך דיומא דסי' שכ"ח בר"ל. משום דאף דחילול שבת חמור יותר מאכילת נ"מ שהרי עשו הוא מייחה ב"ד, מ"מ לענין בעושה בבכרה באונס חמור יותר מאכילת נ"מ משום דגבי שבת הרי מלינו דכמתעסק פטור דרק מלאכה מחשבת אסרה תורה, ואילו מתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה. ועפ"י יש סברה לומר דמה שאדם עושה באונס חשבו רק כמתעסק וממילא לענין שבת לא חשבו חילול כ"כ מה שא"כ לענין נ"מ וכן לענין בעילה איסור כיון שהוא נהנה אינו מועיל כלל אף אם נחשבו למתעסק וזכר יש להסביר דברי החו"ם צפ"ק דחולין שכתבו לעין הא דאמרי' שיש הקצ"ה מביא תקלה לידו לדיקים דלא נאמרה אלא לענין אכילת. איסור. ואלא באיסור האר ולפי כ"ל יש לומר הסברה משום דלענין אכילת איסור שהוא נהנה אינו מועיל לנו מה שהוא מתעסק ואינו יודע, משא"כ גבי ר' ישמעאל קרא והטב. ועפ"י כ"ל יחי מקום לומר דמה שכתבו דאין הקצ"ה מביא תקלה ע"י לדיקים לא נאמרה אלא במידו דבר אכילה דלאו דוקא לענין אכילה. אלא כה"ד לענין צעילות אסורות דבתרומתו מתעסק חייב שכן נהנה וכמו דפריך בש"ס גבי יעל וכה קמתכני מעברה. וג"כ מוצתה שפיר ק"ה בש"ס כ"ל דהכי קפריך דכיון דקמתכני מעברה ממילא שייך לומר ב"י אין הקצ"ה מביא תקלה על ידו ועפ"י כ"ל נראה דכך דיומא דסימן שכ"ח כ"ל דיש לשחוט בשבת ולא לאכול נבלות, דהך דיומא לאו דוקא בחולה הצריך לאכול זית בשר אלא כה"ד בעכו"ם שרואה לברוג את ישראל אם לא שיעשה אחת משתי אלה או שיעשה מאלכה בשבת או שיאכל כזית צבילה דג"כ יש לו לברור יותר שיעשה מאלכה בשבת ממה שיבחר לו לאכול צבילה. הגם דמהכעממים המבוארים בש"ס צסיקן שכ"ח אפשר לא שייכר אלא בחולה ולא צבירה שהוא מוכרה לעשות שלא יברוג אותו כ"ל. מ"מ משום טעם כ"ל שכתבתי שמלאכה בשבת קיל יותר משום דהוי קלה כמו מתעסק משא"כ באכילת נ"מ דלא שייך מתעסק שכן נהנה. ועוד נראה בלא"כ לומר טעם אחר דיש סברה לומר בנכרי שמאנס את ישראל לעשות מלאכה בשבת והישראל אי' כלל לאותו מלאכה כגון שכופה אותו לעבוד בפאצריק אזי אפשר שהישראל אינו עושה איסור דאורייתא משום דהוי לידו משאל"ג. ואף שבט"ס לריך להמלאכה מ"מ כיון דהישראל אינו לריך לב

שו"ת יביע אומר חלק י - אורח חיים סימן כז

שאלה. שעון אוטומטי הפועל ע"י מצבר חשמלי, אם מותר לענווד אותו על ידו בשבת, או שמא יש לגזור פן ילחץ על הכפתור החשמלי להאיר לו את מספרי השעון.
תשובה. הנה ידוע מ"ש הפוסקים שאין אנו יכולים לגזור גזרות חדשות, אחר חתימת התלמוד. וכמבואר בהרא"ש פ"ב דשבת (כד א), ובשו"ת הריב"ש (סי' שצ) בד"ה ונשוב. וכ"כ הרב המגיד (פ"ה מהל' חמץ ה"כ)